

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

Komisija za varstvo gorske narave

Seminarska naloga

**POMEN REGIJSKEGA PARKA POHORJE
ZA OHRANITEV NARAVE POHORJA**

Mentor: Dušan Klenovšek

Avtorica: Veronika Črešnar

Slovenske Konjice, julij 2024

KAZALA

KAZALO VSEBINE:

1. Uvod	3
2. O Pohorju	4
3. Človek na Pohorju	6
4. Ogrožanje narave Pohorja	7
5. Regijski park Pohorje	9
5.1. Ustanovitev Regijskega parka Pohorje.....	9
5.2 O Regijskem parku Pohorje, cilji in namen.....	10
6. Kaj lahko sami storimo za ohranitev Pohorja:.....	14
6.1 Lastniki gozdov	14
6.2 Lastniki travnikov.....	15
6.3 Obiskovalci.....	15
7. Zaključek	18
8. Literatura	19

KAZALO SLIK:

Slika 1: Lovrenška jezera	4
Slika 2: Simulacija vetrnih elektrarn na Pohorju.....	8
Slika 3: Območje regionalnega parka Pohorje	9
Slika 4: Planje na Rogli	13
Slika 5: Črno jezero na Pohorju	18

1. UVOD

Pohorje, čudovita gorska veriga v severovzhodni Sloveniji, je dragoceno naravno območje, ki slovi po svoji bogati biotski raznovrstnosti, neokrnjeni naravi in številnih ekosistemih. Razprostira se na približno 1.000 kvadratnih kilometrih in zajema vse od gostih gozdov do travnikov, barij in jezer. Zaradi svoje edinstvene naravne dediščine je Pohorje pomembno ne le za Slovenijo, temveč tudi za širše območje srednje Evrope.

V prizadevanju za ohranitev te izjemne naravne dediščine je bil ustanovljen Regijski park Pohorje, ki igra ključno vlogo pri varovanju in upravljanju tega območja. Park zajema številna zaščitena območja in pomembna naravna zatočišča, kjer so dom številnim rastlinskim in živalskim vrstam, od katerih so nekatere ogrožene ali redke.

Ohranjanje narave na Pohorju je ključnega pomena, saj območje poleg svoje biotske raznovrstnosti ponuja tudi številne možnosti za rekreacijo in turizem, kar še dodatno poudarja potrebo po skrbnem upravljanju in varovanju tega območja.

Kot nekdo, ki prihaja iz Pohorja in ima globoko osebno povezanost s tem območjem, mi ni vseeno, kaj se dogaja z našo naravo. Zato se zavedam pomembnosti ohranjanja in varovanja te čudovite pokrajine.

V seminarski nalogi bomo raziskali kaj je tisto kar ogroža naravo našega Pohorja, s kakšnim namenom je bil ustanovljen Regijski park Pohorje ter kakšni so cilji ustanovitve.

Za konec bomo podali napotke, kako lahko tudi sami, kot obiskovalci ter lastniki gozdov in travnikov, pripomoremo h ohranjanju narave Pohorja.

Cilj naloge je predvsem osvetliti pomen ohranjanja tega izjemnega naravnega območja.

2. O POHORJU

Pohorje je hribovito pogorje, ki leži v severovzhodni Sloveniji in je v glavnem poraščeno z iglastimi gozdovi. Obsega okrog 1000 km² in se razteza med reko Dravo na severu ter Dravsko-Ptujskim poljem na jugu, na zahodu seže do Dravograda, na vzhodu do Maribora in na jugu do Slovenskih Konjic.

Skrajne točke Pohorja lahko označimo tudi z mesti, Dravogradom na zahodu, Mariborom na vzhodu in Slovenskimi Konjicami na jugu. Tako so ljudje glavne dele pogorja poimenovani kar po teh bližnjih krajih: Mariborsko, Zreško, Slovenjegraško in Ribniško Pohorje.

Poleg slikovitih slemen so najlepši del Pohorja številna močvirja in barja, ki so nastala na nepropustnih glinah in peskih.

Najlepša barja so na območju Črnega jezera blizu Osankarice, kjer je zaradi edinstvenega ekosistema visokih šotnih barij celotno območje zavarovano. Na barjih so številna jezera, od katerih so najzanimivejša Lovrenška jezera na kilometer dolgem in 300 m širokem Lovrenškem barju.

Slika 1: Lovrenška jezera

Ker leži na prehodu alpsko-predalpskega sveta Slovenije, na Pohorju vladajo specifične klimatske razmere, kjer se prepletajo vplivi različnih klimatskih vzorcev. Na višjih nadmorskih višinah vlada sveža klima z visoko zračno vlago, na nižji nadmorski višini pa se vse bolj čuti celinski vpliv.

Na Pohorju prevladuje zmerno podnebje brez velikih temperaturnih sprememb. Ker je Pohorje dokaj položno pogorje, je dostop nanj možen po cestah z vseh strani, po samem Pohorju pa je razpredena široka mreža makadamskih in gozdnih poti (B. Rambaher, 2008).

Pohorje predstavlja enega izmed biserov narave Slovenije. To obsežno silikatno gorovje je v več ozirih drugačno od ostalega slovenskega alpskega sveta. Nепropustna kamninska podlaga, razgiban relief, bogato omrežje površinskih voda ter razpon nadmorskih višin do preko 1500 metrov soustvarjajo posebne življenjske razmere in specifična življenjska okolja.

Čeprav na Pohorju prevladujejo gozdovi, ki so evropskega pomena z vidika ohranjenih habitatov in ohranjanja ogroženih vrst koconogih kur in sov, je enako pomemben tudi rastlinski in živalski svet šotnih barij in ruševja ter flora travnišč in resav na ovršju in še bi lahko naštevali.

Pohorje je kot najobsežnejše silikatno gorovje v Sloveniji floristično precej drugačno od preostalega alpskega sveta. Specifičen rastlinski svet in pestrost habitatnih tipov pogojuje neprepustna silikatna podlaga, razgiban relief, bogato omrežje površinskih voda ter razpon nadmorskih višin do nekaj več kot 1500 metrov. Posebnosti Pohorja kjer sicer prevladuje gozdna vegetacija, so flora šotnih barij in flora travnišč in resav na ovršju, pa tudi flora na območjih osamelega krasa ter serpentina flora na območjih s serpentinom, ki ima tukaj edino nahajališče v Sloveniji.

Med prostranimi gozdnimi površinami prevladujejo evropsko pomembni bukovi gozdovi na kislih tleh, v soteskah ob potokih pa mešani listnati gozdovi. Na ovršju je večje število visokih barij in obsežna območja ruševja, na slemenih zahodnega Pohorja pa so sklenjene površine travnišč tipa *Nardetum*. Značilnost ovršja Pohorja so številna barja in močvirja z ruševjem, ki so življenjski prostor mnogim evropsko ogroženim živalskim vrstam, kot npr. Barjanski lesketnik (*Somatochlora arctica*) in povirni studenčar (*Cordulegaster bidentata*). Na Pohorju je bogata tudi favna hroščev. Od ohranjenih kompleksov bukovih gozdov z zadostnim številom propadajočih dreves, je odvisen obstanek ogroženih Bukovovega in Alpskega kozlička (*Morimus funereus* in *Rosalia alpina*). Ob vodotokih, na mokrotnih območjih, kjer trohniijo debela podrhtih dreves, še najdemo Močvirskega krešiča (*Carabus variolosus*). Pohorske širjave pa so zanimiva zaradi pojavljanja številnih vrst metuljev. Med njimi velja omeniti Gozdnega postavneža (*Hypodryas maturna*) in danes že domnevno izumrlega Bakrenega senoženika (*Colias myrmidone*).

Ohranjeni pohorski potoki, s tolmuni in naravno obrečno zarastjo, nudijo dovolj dobre pogoje za obstanek evropsko ogroženega raka Navadnega koščaka (*Austropotamobius torrentium*).

Sklenjeni gorski gozdovi so življenjski prostor številnih redkih in ogroženih vrst ptic, zlasti Ruševca, Divjega petelina, Gozdnega jereba, Malega skovika, Koconogega čuka, Triprstega detla, goloba Duplarja, Belovratega muharja in Črne žolne.

Pester in bogat rastlinski in živalski svet, s katerim se ponša Pohorje, le-to uvršča med naravovarstveno najvrednejša območja Evrope (<https://www.mojepohorje.si/o-pohorju/>).

3. ČLOVEK NA POHORJU

Človek je Pohorje osvojil že zelo zgodaj, že v prazgodovinskih časih. Pritegnil ga je gozd in možnosti za njegovo izkoriščanje.

Pohorci so v srednjem veku živeli v glavnem od živinoreje in so krčili gozdove ter širili pašnike vedno višje dokler se niso ustavili na nadmorski višini 1300 – 1500 metrov.

V 17. stoletju so se pojavile prve žage venecijanke in na Dravi je razcvetel prevoz izdelkov in pridelkov s šajkami in splavi.

V pohorske gozdove so s sekiro in žago ponovno močno posegli v 18. stoletju, ko so nastale prve glažute, kmalu za temi pa še plavži. Glažute so kurili v glavnem z drvimi, fužine pa z ogljem. Sekali so zdrav les, trohneča drevesa so pustili stati.

Posekane gozdove so s fratarjenjem (sajenjem krompirja na požganih posekah, sejanjem ovsu ob zasajenih smrekah) postopoma spremenili iz pretežno listnatih gozdov v skoraj monokulture iglavcev. To je vplivalo na zakisanja tal, povečanje odtoka vode in posledično večjo razdiralno moč hudournikov.

Rast cene lesa je Pohorje stimulirala k smotrnejšemu gozdarjenju. Pohorski kmet je razvil poseben tip gozdarstva. Poleti je večinoma delal na poljih in v hlevih, na gozdni fratah pa sadil nove gozdove, pozimi pa se je zaposlil v gozdu s podiranjem, spravilom in razžagovanjem hlodov.

Ko je les postajal predrag za kurjavo v glažarskih pečeh, oglarjenje in kovačnice, so okoli leta 1900 ugasnile zadnje peči steklarn, plavži pa še prej.

Vzporedno z nazadovanjem kmetijstva ter prenehanjem steklarstva in plavžarstva se je začel razvijati turizem.

Predhodniki pohorskega turizma so bili razgledni stolpi ali razgledniki. Prvi je bil postavljen na Klopnem vrhu na Traticah leta 1889. Nato se je pričela gradnja planinskih domov in sicer Ruške koče leta 1907, Mariborske koče leta 1913 ter Poštarskega doma leta 1938.

Po drugi svetovni vojni pa se je razmahnilo »avtomobilsko izletništvo« in zimski športi (Ž. Bobič, K. Markač Hrovatin, 2007).

Območje Pohorja ima ugodne prometne povezave in bogato turistično športno ponudbo. Zaradi bližine večjih mest je zelo priljubljeno rekreacijsko središče. V poletnih mesecih sta v ospredju pohodništvo in kolesarjenje, v zimskem času pa alpsko smučanje, tek na smučeh in drugi zimski športi.

Pohorje prečka tudi Slovenska planinska pot, ob kateri si pohodniki lahko ogledajo mnoge naravne znamenitosti. Poleg planinskih koč, se vse bolj uveljavlja tudi turizem na kmetijah.

Gospodarski razvoj Pohorja je bil in je še vedno tesno povezan z izrabo gozdov, kmetijstvom in turizmom (Regionalni center za okolje za vzhodno in srednjo Evropo Slovenija, 2010).

4. OGROŽANJE NARAVE POHORJA

Ogrožanje okolja in narave na Pohorju se kaže na različne načine. Sledovi dela človeških rok v naravi so vidni skoraj na vsakem koraku.

Mesta in vasi na obronkih Pohorja se širijo in neusmiljeno zajedajo v robove gozdov. Z boljšo cestno infrastrukturo se širijo tudi vasi na samem Pohorju, svoje drobce narave pa si košček za koščkom jemljejo še lastniki vikendov, še bolj pa masovni hotelski in apartmajski turizem.

Dolge trakove posek so v pohorske gozdove zarezali elektrifikacija in vzpenjača ter smučarske vlečnice. Pa vendar so to manjše in manj boleče rane od masovnih posekov za potrebe smučarskih prog in hrupnega mobilnega avanturizma.

Široki poseki in širjenje umetnega zasneževanja, hrup prometa in žičniških naprav, še bolj pa glasne in odmevajoče vožnje z motornimi sanmi pozimi in štirikolesniki in kros motorji poleti prizadenejo mir v širnih pohorskih gozdovih mnogo bolj kot pohodniki, tekači, konji ali tudi kolesarji.

Motoristi svojo prisotnost gromko razглаšajo kar nekaj kilometrov daleč, zato se gozdne živali skrijejo daleč v mirne predele, kolikor jih še je.

S cestami smo si olajšali dostop do hiš in počitniških hišic in z njimi prepredli hribovje, da bi bile lažje dostopne. Ponudniki sprostitev storitev storijo za nas vse, da nas zadovoljijo. Pred očmi imajo predvsem zaslužek, ki je tako posvečen cilj, da mu ne sme biti nič in nihče na poti, ne človek ne narava.

Opredelimo lahko **dva pglavitna problema** na Pohorju, ki povzročata ogrožanje narave.

Prvi, manjši, je vedno večje število motornih vozil, kjer morajo pristojni vsekakor najti način, kako omejiti njihovo prisotnost na Pohorju.

Drugi, večji, ki lahko Pohorju v naslednjih nekaj letih povzroči nepopravljivo škodo, pa je smučanje, ki se glede na klimatske prognoze vsekakor preveč širi, pri tem pa skoraj ni nadzora in sankcij nad posegi upravljavcev in koncesionarjev v naravo po vsem Pohorju.

Čez nekaj let bomo morda spoznali, da je bila zaradi milih zim pospešena gradnja smučarskih prog in vlečnic pod 1000, morda celo 1500 metri nadmorske višine, zaradi katerih so odgovorni dopustili vrsto zemeljskih in gradbenih posegov v naravo, popolnoma zgrešena in ima nepopravljive posledice za Pohorje.

Takrat bo morda jasno, da bi bilo namesto širitve zimskega turizma na Pohorju usmeritev v katere koli druge športne in rekreativne dejavnosti, razen seveda motorizma, za naravo mnogo manj škodljiva.

Kljub pestri turistični ponudbi je Pohorje za sedaj ohranilo vso svojo lepoto, številne naravne in kulturne znamenitosti ter etnološke posebnosti. Kako dolgo še, pa je odvisno od nas samih (B. Rambaher, 2008).

Zelo veliko grožnjo naravi Pohorja predstavljajo tudi **vetrne elektrarne**, ki jih je želel graditi investitor družba Energija na veter d.o.o.

Že sama gradnja vetrnih elektrarn predstavlja katastrofalen poseg v okolje, saj je za namen gradnje treba posekati ogromno gozda, urediti dovozne ceste, omogočiti dostop velikim strojem, urediti povezave med elektrarnami in kablovode.

Zaradi obsežnih golosekov in presekov bi se pojavile nevarnosti vetrolomov in plazov.

Imele bi ne le velik vpliv na okolje, ampak tudi na zdravje ljudi in živali. Najbližje elektrarne bi namreč bile postavljene samo 350 m od hiš in kmetij. Hrup bi se slišal več kilometrov daleč, moten bi bil nočni spanec. Prav tako je infra in nizkofrekvenčni zvok, ki ga oddajajo škodljiv zdravju.

Vetrne elektrarne ne rešujejo okolijskih problemov, ampak ustvarjajo nove. So namreč velik ekološki odpad, saj so elise nerazgradljive. Poleg vsega ostalega pa bi predstavljale tudi vizualno onesnaženost Pohorja (<https://maribor24.si/lokalno/slovenska-bistrica/vetrne-elektrarne-spadajo-na-degradirana-obmocja-ki-pa-jih-na-pohorju-ni/>).

Ministrstvo za naravne vire in prostor je konec marca zavrnilo vlogo za gradbeno dovoljenje za 35 vetrnih elektrarn na Pohorju. Vlogo za še 21 dodatnih na Rogli je investitor, družba Energija na veter, umaknil sam. Ker ima investitor še možnost upravnega spora in ponovne vložitve umaknjene vloge, boj proti vetrnim elektrarnam še ni končan.

V Civilni iniciativi proti vetrnim elektrarnam na Pohorju odločitev ministrstva pozdravljajo. Hkrati pa opozarjajo, da to še ni popolna zmaga, ravno zato, ker ima investitor še možnost upravnega spora in ponovne vložitve umaknjene vloge. Po njihovih besedah je verjetnost, da bodo znova vlagali zelo velika, saj so tako že naredili v nekaterih drugih primerih.

Investitor – podjetje Energija na veter – na vprašanje, ali projekt opušča ali bo pri njem vztrajal, za enkrat ne odgovarja (<https://www.rtvsllo.si/lokalne-novice/stajerska/vetrnice-na-pohorju-ostale-brez-gradbenega-dovoljenja/703674>).

Slika 2: Simulacija vetrnih elektrarn na Pohorju

5. REGIJSKI PARK POHORJE

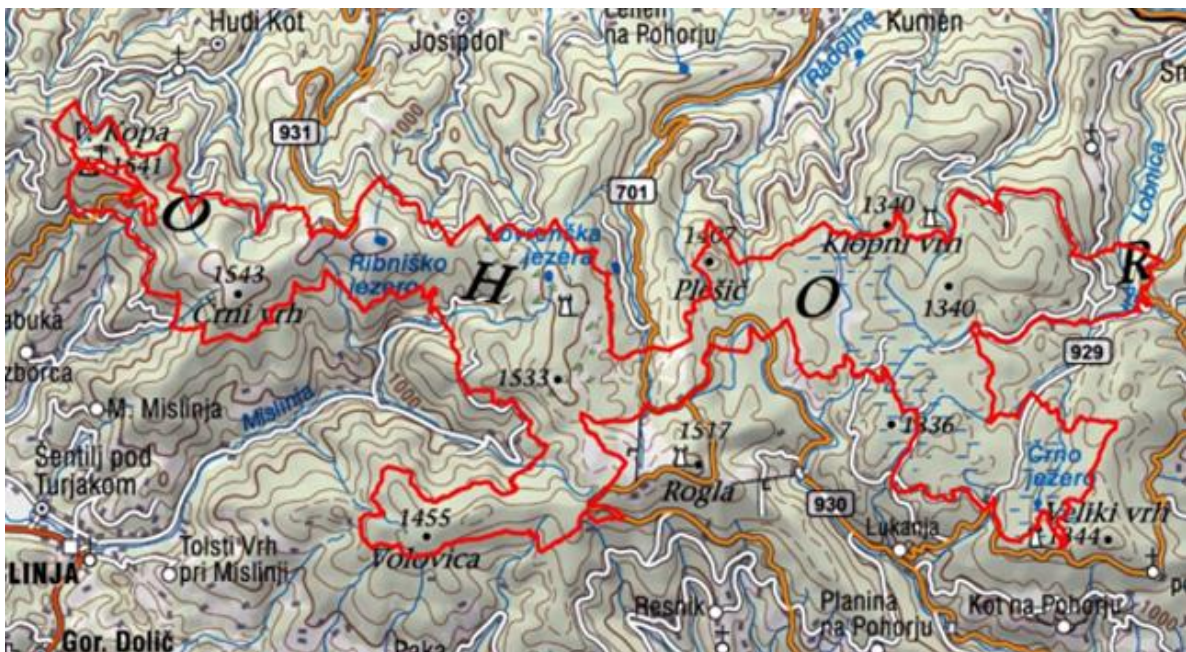
5.1. Ustanovitev Regijskega parka Pohorje

Pohorje je v naravovarstvenem pogledu izjemno, zato si povsem zasluži prioriteto zavarovanje kot regijski park.

Po več kot sto letih od prve pobude je bil leta 2024 končno ustanovljen Regijski park Pohorje. Njegove soustanoviteljice so Republika Slovenija in pohorske občine Mislinja, Lovrenc na Pohorju, Ruše, Slovenska Bistrica, Zreče in Vitanje.

Park obsega travnata slemena zahodnega Pohorja z Lovrenškimi jezeri ter del osrednje pohorske planote s Črnim jezerom in Klopnovrškim barjem.

Njegova površina je 5200 hektarjev, razprostira pa se v glavnem nad nadmorsko višino 1200 metrov (M. Jež, 2024).

Slika 3: Območje regionalnega parka Pohorje

Območje zavarovanja v okviru novoustanovljenega Regijskega parka Pohorje predstavlja ovršni del Pohorja v velikosti 52 kvadratnih kilometrov površine, za katerega je značilna izredna naravna ohranjenost, krajinska pestrost ter pogosti in izjemni naravni pojavi. Ustanovitelji regijskega parka so Vlada Republike Slovenije ter občine Zreče, Vitanje, Mislinja, Lovrenc na Pohorju, Ruše in Slovenska Bistrica.

»Trajnostni razvoj pomeni, da je trajnostno za vse: v smislu prebivalcev, ki tukaj živite, občin, ki predstavljate lokalno oblast, in, kar je najpomembneje, da Pohorje predstavlja in pomeni naravno vrednoto. Kako bomo znali to vrednoto izkoristiti, je na nas samih. Upam si trditi, da smo z Regijskim parkom Pohorje dosegli pravo ravnovesje med varovanjem in razvojem,« je

ob slavnostnem odprtju povedal državni sekretar na Ministrstvu za naravne vire in prostor mag. Miran Gajšek.

Pred sprejemom akta o zavarovanju na vladi je Ministrstvo za naravne vire in prostor opravilo večletno zahtevno usklajevanje z različnimi deležniki v prostoru, pri čemer so aktivno sodelovale tudi občine in širše lokalne skupnosti.

Mag. Suzana Zupanc Hrastar, vodja Sektorja za naravne vrednote in zavarovana območja na Ministrstvu za naravne vire in prostor, je predstavila pomembnost območja: »Pohorje kot edino silikatno gorovje v Sloveniji je izjemno v geomorfološkem, hidrološkem, biološkem ter kulturno – krajinskem pogledu. Na nepropustni kameninski podlagi je prisotno najgostejše omrežje površinskih voda v Sloveniji. Posebnost Pohorja so travnata slemena, tako imenovane planje, in šotna barja, ki so življenjski prostor redkih in ogroženih rastlinskih in živalskih vrst« (<https://www.gov.si/novice/2024-05-22-dosezen-mejnik-v-ohranjanju-pohorja/>).

5.2 O Regijskem parku Pohorje, cilji in namen

Prva prizadevanja za zavarovanje dela Pohorja sicer segajo več kot sto let v preteklost in prvo območje je bilo zavarovano leta 1967 (50 hektarov gozdnega rezervata ob Lobnici), največ območij pa je bilo zavarovanih v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, ko je bilo z občinskimi odloki zavarovanih več gozdnih rezervatov in barjanskih površin.

Leta 2017 so župani šestih pohorskih občin podali pobudo za zavarovanje Pohorja. Zavod Republike Slovenije za varstvo narave je pripravil strokovne podlage za zavarovanje in začele so se aktivnosti za ustanovitev regijskega parka.

Vsebine akta o zavarovanju so bile tekom postopka aktivno usklajevane s številnimi deležniki v prostoru in ministrstvu, opravljena je bila dvomesečna javna predstavitev, na vse prejete pobude in predloge sprememb so bila pripravljena pisna stališča, poslana tudi občinam, ki so bile tako v postopke ves čas vključene.

Park obsega ovršni del Pohorja, pretežno nad 1200 m, v velikosti 52 kvadratnih kilometrov v občinah ustanoviteljicah in vključuje naravovarstveno najpomembnejša območja Pohorja, to so pohorske planje, barja, jezera, vodotoki in seveda ohranjeni gozdovi. Park ne zajema območij smučarskih centrov in turističnih nastanitev.

Regijski park Pohorje predstavlja priložnost za okrepljeno sodelovanje javnih služb različnih sektorjev z občinami in lokalnim prebivalstvom in hkrati izboljševanje ravnotežja med varstvom narave in ekonomskim razvojem, povečanje podjetniških priložnosti, ki izhajajo iz potencialov ohranjene narave in pomenijo dvig kakovosti bivanja za domačine in prebivalce na širšem območju parka.

Naravo na Pohorju so s sonaravno rabo ohranili vestni kmetje in gozdarji, zato se v regijskem parku gospodarjenje s kmetijskimi površinami in z gozdom ne bo spremenilo. Gozd se bo ohranjal in gospodaril z gozdnogospodarskimi načrti, dodatnih omejitev ne bo. Le-te se nanašajo na nove gradnje in izvajanje dejavnosti, ki v park ne sodijo (vožnja z motornimi vozili izven dovoljenih cest in za to določenih območij).

Upravljavca Regijskega parka Pohorje bo Zavod Republike Slovenije za varstvo narave, ki bo pri izvajanju upravljalvskih nalog sodeloval z občinami ustanoviteljicami in njihovimi

razvojnimi institucijami. Skupaj bodo izvajali aktivnosti varstva narave, skrbeli za povezanost različnih deležnikov in za z naravo skladen razvoj. Naloge upravljavca bodo osveščanje obiskovalcev o ohranjanju narave Pohorja in čim manj motečem obisku območja ter učinkovitejši nadzor nad nedovoljenimi posegi in dejavnostmi. Namen ustanoviteljev in upravljavca je tudi lažje in kvalitetnejše pridobivanje evropskih in drugih sredstev namenjenih ohranjanju in razvoju zavarovanih območij.

V sklopu kohezijskega projekta Pohorka, katerega projektni partner je bil tudi RIC Slovenska Bistrica, je bila na Pohorju na več lokacijah vzpostavljena in opremljena infrastruktura za sodobno in kvalitetno interpretacijo narave območja Natura 2000 Pohorje. Novo odprt Interpretacijski center Trije kralji pa bo služil tudi kot ena od vstopnih točk Regijskega parka Pohorje (<https://maribor24.si/lokalno/pohorje-je-dobilo-svojega-varuha-ustanovljen-regijski-park/>).

V zavarovanem območju Pohorja se bodo ločila tri območja, in sicer:

- območje varovanja naravnih procesov,
- območje aktivnega varstva ekosistemov ter
- območje poselitve, infrastrukture ter razvojnih in gospodarskih dejavnosti

(Ž. Bobić, K. Markač Hrovatin, 2007).

V nadaljevanju navajam cilje zavarovanja območja Pohorja, ki jih lahko zasledimo v literaturi.

Najpomembnejši cilji zavarovanja območja Pohorja so sledeči:

- **Ohranjanje biotske raznovrstnosti:**

kar bomo dosegli z varstvom ogroženih rastlinskih in živalskih vrst ter ohranjanjem naravnih habitatov in ekosistemov na območju parka.

- **Spodbujanje trajnostnega razvoja:**

kot je trajnostno gospodarjenje z gozdom, s kmetijskimi zemljišči, s trajnostnim turizmom in drugimi dejavnostmi, ki spoštujejo naravno okolje.

- **Izobraževanje in ozaveščanje:**

z ozaveščanjem o pomenu ohranjenega naravnega okolja in biotske raznovrstnosti na Pohorju se zagotavlja trajnostno upravljanje naravnih virov in ohranja edinstveno naravo za prihodnje generacije.

- **Sodelovanje in partnerstva:**

že v času ustanavljanja parka se je vzpostavilo sodelovanje z lokalnimi skupnostmi, organizacijami in institucijami za skupno uresničevanje ciljev varstva in ohranjanja narave Pohorja (<https://www.gov.si/novice/2024-05-22-dosezen-mejnik-v-ohranjanju-pohorja/>).

Ustanovitev parka ter njegovo upravljanje naj bi temeljilo na sodelovanju vseh interesnih skupin in posameznikov ob upoštevanju načel sonaravnosti in spodbujanju pohorske tradicije.

Občinske meje naj bi bile na tem območju nezaznavne, celotno območje parka pa naj bi vodil skupni cilj k ohranjanju pohorske krajine v skupno dobro vseh prebivalcev.

Predstavljeni cilji so predlog namenjen razpravi med vsemi deležniki parka. Zaradi prostorske, ekološke, hidrološke, kulturne in gospodarske povezanosti in prepletenosti območja se posamezni cilji v mnogih primerih prekrivajo in dopolnjujejo.

Najpomembnejši cilji zavarovanja območja Pohorja so:

- ohranitev naravnih vrednot,
- ohranitev posebnih varstvenih območij (območij Natura 2000),
- ohranitev biotske raznovrstnosti,
- ohranitev ugodnega stanja ogroženih in mednarodno varovanih ter zavarovanih prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih habitatov in
- ohranitev krajinske pestrosti in značilnosti krajine

(<https://www.gov.si/novice/2024-04-30-ustanovljen-je-regijski-park-pohorje/>).

Naravovarstveni cilji in razvojne usmeritve

Osnovni cilj parka je ohraniti naravne vrednote, posebna varstvena območja Natura 2000 ter življenjsko pestrost in značilnost pokrajine.

Posebni varstveni cilj je ohranitev ogroženih in zavarovanih prostoživečih rastlinskih in živalskih vrst ter njihovih življenjskih okolij.

Naravovarstvene cilje se dosega z ustreznim upravljanjem parka.

Razvojne usmeritve omogočajo naravovarstveno vzdržen razvoj gospodarskih in športno rekreacijskih dejavnosti, ki so združljive s krajevno tradicijo ter naravno in kulturno dediščino ob zmanjševanju obstoječega obremenjevanja okolja.

Osnovni namen zavarovanja Pohorja je **zagotoviti pogoje za ohranitev bogate naravne dediščine in značilne pokrajine Pohorja** (M. Jež, 2024).

Smisel zavarovanja naj ne bi bil v preprečevanju vseh dejavnosti in postavljanju novih pregrad, ampak v uskladitvi interesov ter spodbujanju dejavnosti, ki nimajo negativnih posledic na okolje, ter odpravi in preprečitvi novih nepotrebnih in neracionalnih posegov (Ž. Bobić, K. Markač Hrovatin, 2007).

Namen je izboljšanje ravnotežja med varstvom narave in ekonomskim razvojem, povečanje podjetniških priložnosti, ki izhajajo iz potencialov ohranjene narave in pomenijo dvig kakovosti bivanja za domačine in prebivalce na širšem območju parka.

Med **prednostmi**, ki jih prebivalcem in lokalnim skupnostim prinaša ustanovitev regijskega parka, zagotovo velja poudariti zdravo življenje v naravno ohranjenem okolju, ohranitev vrst, ki so drugje v Evropi že skoraj izginile, ohranitev značilne krajine ter večjo prepoznavnost območja (tudi v turističnem smislu).

Upravljavca zavarovanega območja bo skrbel za povezanost različnih deležnikov in za z naravo skladen razvoj, ob enem pa bo nudil lokalnemu prebivalstvu potrebno tehnično pomoč pri razvojnih in naravi naklonjenih projektih, omogočal bo tudi učinkovitejši nadzor nad nedovoljenimi posegi in dejavnostmi.

Ker želimo naravno podobo Pohorja ohraniti za prihodnje rodove, na območju parka ne bo dovoljeno posegati, umeščati ali izvajati dejavnosti, ki bi ogrožale krajino ali uničevale potoke, barja, jezera, planje ali pomembne življenjske prostore rastlin in živali.

Ker se zavedamo, da so naravo na Pohorju s sonaravno rabo ohranili vestni kmetje in gozdarji, se v regijskem parku gospodarjenje s kmetijskimi površinami in z gozdom ne bo spremenilo. Gozd se bo, enako kot do sedaj, ohranjal in gospodaril z gozdnogospodarskimi načrti, dodatnih omejitev ne bo.

Omejitve se nanašajo predvsem na nove gradnje in izvajanje dejavnosti, ki v park ne sodijo, kot je na primer vožnja z motornimi vozili izven dovoljenih cest in za to določenih območij (<https://www.gov.si/novice/2024-04-30-ustanovljen-je-regijski-park-pohorje/>).

Slika 4: Planje na Rogli

6. KAJ LAHKO SAMI STORIMO ZA OHRANITEV POHORJA:

Ustanovitev Regijskega parka Pohorje bo vsekakor doprineslo h ohranjanju narave Pohorja. Dejstvo pa je, da lahko veliko, če ne kar največ, doprinesemo posamezniki sami.

V nadaljevanju, na podlagi prebrane literature in dobrih praks, povzemam smernice in predloge, kako lahko h ohranjanju pohorske narave doprinesejo **lastniki travnikov, lastniki gozdov in obiskovalci** (planinci, turisti, kolesarji, vozniki motornih koles).

6.1 Lastniki gozdov

Na podlagi prebrane literature in dobrih praks bi za lastnike gozdov predlagala naslednje smernice za trajnostno gospodarjenje z gozdovi:

- **Sonaravno gospodarjenje:** Gospodarite z gozdom na način, ki ohranja njegovo naravno ravnovesje in ga ohranja kot primeren življenjski prostor za vse njegove prebivalce, vključno z rastlinami, živalmi in mikroorganizmi.
- **Ohranjanje starih in votlih dreves:** Puščajte v gozdu stara in votla drevesa, saj so ključnega pomena kot domovanje za številne ptice, netopirje, žuželke in kot prehranski vir za različne vrste gliv.
- **Sestava drevesnih vrst in struktura:** Poskušajte drevesno sestavo in strukturo gozda čim bolj približati naravnim razmeram ter s tem spodbujati vrstno in strukturno pestrost gozdov.
- **Naravna obnova in zavračanje golosekov:** Dajte prednost naravni obnovi gozda ter se izogibajte golosekom. Ohranjajte trajne pokritosti tal z vegetacijo, kar je ključno za ohranjanje naravne biotske raznovrstnosti.
- **Naravno pomlajevanje gozdov:** Pomlajujte gozdove na naraven način in malo površinsko. Obnova s sajenjem naj bo le izjemni ukrep v primerih, ko naravna obnova ni mogoča.
- **Uporaba rastišču primernih vrst pri sajenju:** Pri obnavljanju sestojev s sajenjem uporabljajte sadike domačih drevesnih vrst, ki so prilagojene lokalnim razmeram.
- **Varstvo vodnih ekosistemov:** Skrbite za ohranitev in razvoj vodnih ekosistemov v gozdnem prostoru, saj so ti ključnega pomena za lokalno biotsko raznovrstnost.
- **Prepuščanje naravnemu razvoju:** Na ekstremnejših rastiščih prepuščajte ekološko zelo ranljive sestoje naravnemu razvoju, razen v primerih nujnih sonaravnih sanacij.
- **Ekološko obzirne tehnologije pri spravilu lesa:** Uporabljajte izključno ekološko obzirne tehnologije pri pridobivanju lesa, ki minimalno vplivajo na okolje. Gradite samo najnujnejše gozdne prometnice, ki so okolju čimbolj prilagojene.
- **Prepoved uporabe kemikalij:** Ne uporabljajte kemikalij, kot so pesticidi in herbicidi, za zatiranje pitalne vegetacije v gozdu, saj lahko ti vplivajo na ekosistemske procese in naravno ravnovesje.

Z doslednim upoštevanjem teh smernic lastniki gozdov prispevajo k dolgoročnemu ohranjanju naravnega bogastva, biotske raznovrstnosti ter ekološke stabilnosti gozdnih ekosistemov na

Pohorju in širše. S tem zagotavljajo trajnostno upravljanje gozdov, ki bo koristilo tako sedanjim kot prihodnjim generacijam.

6.2 Lastniki travnikov

Primerna raba je najučinkovitejši ukrep za ohranjanje vrstno bogatih travišč in posredno vseh ogroženih živalskih vrst, ki so vezane na ta edinstveni prostor na Pohorju.

Lastnikom travnikov predlagala upoštevanje naslednjih smernic:

- **Izogibanje intenzivnemu gospodarjenju** z zgodnjo in pogosto košnjo ali **preveliko obtežbo pašnika z živino** ter **prekomernemu gnojenju**.
- **Prva košnja** naj se opravi **šele potem, ko so rastline že tvorile semena** (v nižjih predelih je to v začetku meseca junija, v višjih predelih pa nekoliko pozneje, ob koncu junija ali v začetku julija).
- **Paša naj bo ekstenzivna**, živina naj se pase šele v poznopoletnem in jesenskem času, po (zadnji) košnji.
- V čim večji meri naj se **izogibajo dognojevanju z umetnimi gnojili in gnojnico**, saj le to biotsko pestrost travišč bistveno zmanjša.
- Skrbijo naj za **prenos tradicionalnih praks obdelovanja zemlje**, s starejših rodov na mlajše, saj ima pri ohranjanju biotsko pestrih travišč in travniških sadovnjakov, ki so nastali s tradicionalnim gospodarjenjem to zagotovo velik pomen.
- Skrbijo naj, da se **travišča ne bodo zaraščala**. Z zaraščanjem travišč na ovršju Pohorja bi izgubili pomemben del krajine, ki ga predstavljajo planje v pretežno gozdni krajini. Planje predstavljajo idilična prostranstva za pohodnike, rekreativce in ljudi, ki tu preživljajo prosti čas in uživajo v naravnem okolju.

6.3 Obiskovalci

Planinci

Planinci imajo ključno vlogo pri ohranjanju narave na Pohorju. S svojo dejavnostjo in vedenjem lahko pomembno prispevajo k varovanju tega dragocenega naravnega območja. Ključne smernice, ki jih je potrebno upoštevajo za zaščito narave, so:

- **Hodimo le po za to namenjenih označenih pohodnih poteh in ne ubiramo bližnjic**. S tem preprečimo erozijo tal in varujemo rastlinske in živalske habitate.
- **Ne odmetavamo smeti**, ampak imejmo s seboj vrečko, v katero spravljamo odpadke, in jih nato s sabo odnesemo v dolino ter tam primerno odložimo. Pri tem ne pozabimo na pravilno ločevanje odpadkov.
- **Ne trgamo rastlin (še posebej ne ogroženih in zaščitениh) in prekomerno nabiramo gob**. Spoštujemo predpise o nabiranju gob in rož. Naravo raje spoznavajmo z našimi čutili, spomine pa shranimo v mislih in fotoaparatu.

- **V naravi nismo sami**, zato ostanimo čim bolj tiho, ne kričimo ali predvajamo glasbe, da ne plašimo živali in motimo ostalih pohodnikov, ki so prišli uživati v miru in zvokih narave.
- **Nabiranje gozdnih sadežev in sadežev grmičevja** naj bo v razumnih mejah brez poškodovanja rastlin.
- **Malo in veliko potrebo ne opravljamo v naravi** (če res ni nujno), še posebej ne ob vodnih virih. To storimo preden se odpravimo v naravo oz. ko se vrnemo iz nje, v koči, gostišču, hotelu ali na bližnji bencinski črpalki.
- **Spomladi in pred košnjo ne hodimo po travnikih**, ker poležena trava zelo ovira košnjo.
- **Nabiranje in trganje zaščitene rastlin je nesprejemljivo in nedovoljeno.**

Poleg osebne odgovornosti lahko planinci prispevajo tudi s sodelovanjem v prostovoljnih dejavnostih, kot so čistilne akcije, odstranjevanje invazivnih vrst rastlin in pomoč pri vzdrževanju planinskih poti. Udeležba v lokalnih naravovarstvenih organizacijah in ozaveščanje drugih pohodnikov o pomembnosti varovanja narave sta prav tako pomembna vidika prispevka k ohranjanju Pohorja.

S spoštovanjem narave in aktivno vlogo pri njenem varovanju planinci pomagajo zagotoviti, da bo Pohorje ostalo čudovito in neokrnjeno za prihodnje generacije. Njihova prizadevanja so bistvena za trajnostno ravnovesje med rekreacijo in varstvom narave.

Kolesarji

Kolesarji lahko prispevajo k ohranjanju narave na Pohorju tako, da:

- **Kolesarijo samo po utrjenih poteh, če temu ne nasprotuje lastnik ali upravljavec poti.** Vožnja po neutrjenem terenu lahko povzroči erozijo tal in škodi občutljivim naravnim habitatom.
- **Se pred kolesarjenjem vedno pozanimajo, ali je pot odprta za gorska kolesa ali ne.** Spoštovanje teh pravil je ključno za varovanje narave in preprečevanje konfliktov z drugimi uporabniki.
- **Ne kolesarijo v območjih, kjer bi njihova dejavnost lahko povzročila nezaželene okoljske vplive ali konflikte z drugimi uporabniki naravnega okolja.**
- **Ne puščajo sledi in kolesarijo po podlagi primerno razmeram.** V mokrih pogojih naj izberejo poti, ki so manj občutljive na erozijo, in se izogibajo blokiranju koles.
- **Uporabljajo obstoječe poti, ne ustvarjajo novih in ne ubirajo bližnjic.** Tako zmanjšujejo negativne vplive na naravno okolje.
- **S seboj odnesejo vse, kar so prinesli v naravo.** To vključuje embalažo, odpadke in vse druge predmete.
- **Nikoli ne plašijo živali.** Hitra vožnja, nenadni gibi in hrup lahko vznemirjajo tako divje kot domače živali.

S temi preprostimi pravili lahko kolesarji aktivno prispevajo k ohranjanju naravnega okolja na Pohorju, obenem pa ohranjajo dobrodošlo ravnotežje med športnimi aktivnostmi in varstvom narave.

Motorna kolesa

Vožnja z motornimi kolesi po naravnih območjih, kot je Pohorje, je strogo regulirana zaradi potrebe po zaščiti naravnega okolja. Na Pohorju je vožnja z motornimi kolesi dovoljena le po označenih cestah in poteh, ki so namenjene za motorni promet.

Vožnja po gozdnih poteh, travnikih, planinskih poteh in drugih naravnih površinah, ki niso posebej označene za motorni promet, je prepovedana. Ta pravila so ključna za preprečevanje erozije tal, varovanje rastlinskih in živalskih vrst ter zagotavljanje miru za druge obiskovalce narave.

Kršitve teh pravil ne samo, da povzročajo škodo naravi, ampak lahko povzročijo tudi visoke kazni za kršitelje.

Turisti

Turizem je v svetovnem merilu zelo hitro rastoča gospodarska dejavnost, ki lahko negativno vpliva na naravno okolje, če ni ustrezno upravljana.

Turisti na Pohorju lahko aktivno prispevajo k ohranjanju narave s spoštovanjem naslednjih smernic:

- **Ne parkirati na kmetijskih in gozdnih zemljiščih**, ampak na za to urejenih parkiriščih. S tem se preprečuje poškodovanje občutljivih naravnih habitatov in ohranja dostopnost zemljišč za kmetijske namene ter varovanje gozdnih ekosistemov.
- **Spoštovanje rastlin in drevja.** Izogibati se je potrebno teptanju rastlin in poškodovanju dreves.
- **Ne odmetavati smeti v naravi**, ampak jih odnesti s sabo in ustrezno odložiti.
- **Ne kuriti v naravi.** Uporaba odprtega ognja v naravi je prepovedana, saj lahko povzroči požare in trajne poškodbe okolja.
- **Ne povzročati hrupa.** V naravi naj se ne kriči, predvaja glasne glasbe in se ne izvajajo druge aktivnosti, ki bi motile divje živali ali druge obiskovalce, ki prihajajo uživati v miru narave.
- **Varovanje vodotokov.** Pomembno je, da se ne onesnažuje vodotokov, saj s tem varujemo pitno vodo prebivalstva in ohranjamo ekološko ravnovesje vodnih ekosistemov.

Poleg navedenih smernic velja za turiste tudi upoštevanje že omenjenih načel, ki veljajo za planince in ostale.

7. ZAKLJUČEK

Ohranjanje narave na Pohorju je izjemnega pomena za varovanje biotske raznovrstnosti in naravnih ekosistemov, ki jih ta gorska veriga ponuja. Kot smo raziskali v tej seminarski nalogi, Regijski park Pohorje igra ključno vlogo pri zaščiti tega območja.

Pomembno je, da se zavedamo, da ohranjanje narave ni samo naloga institucij, temveč tudi nas, kot posameznikov.

Za prihodnost Pohorja je ključno, da se nadaljujejo in okrepijo prizadevanja za varovanje narave. To vključuje ozaveščanje javnosti, spodbujanje trajnostnega turizma, podpiranje lokalnih skupnosti in upoštevanje ter krepitev zakonodajnih ukrepov za zaščito okolja.

Le z usklajenimi napori lahko zagotovimo, da bo Pohorje ostalo tako čudovito in neokrnjeno, kot je danes, tudi za prihodnje generacije.

Na koncu je pomembno, da se zavemo, da narava ne potrebuje nas, temveč mi potrebujemo naravo. Ohranjanje narave na Pohorju je naš dar prihodnosti in naše spoštovanje preteklosti.

Slika 5: Črno jezero na Pohorju

8. LITERATURA

Brošure:

1. Bojan Rambaher, Narava na Pohorju - (negativni) vplivi športnih in rekreacijskih dejavnosti na okolje, Seminarska naloga, 2008.
2. Matjaž Jež, Brošura regijski park Pohorje, Društvo narava Pohorja, 2024.
3. Regionalni center za okolje za vzhodno in srednjo Evropo Slovenija, NATREG - Kako upravljati (za)varovana območja narave, da bodo postala priložnost za trajnostni razvoj, 2010.
4. Živa Bobič, Katja Markač Hrovatin, Brošura Ohranimo Pohorje, Mestna občina Maribor, Zavod za varstvo okolja, 2007.
5. Živa Bobič, Katja Markač Hrovatin, Brošura Ohranimo Pohorje, prizadevanja za ustanovitev regijskega parka Pohorje, 2007.

Spletni viri:

1. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Publikacije/cfdbffe81b/biotska.pdf>
2. <https://prosilva-slo.com/sonaravno-gospodarjenje/>
3. <https://www.lifetograsslands.si/o-projektu/dodatne-informacije/o-traviscih/>
4. <https://www.modra-akademija.si/ohranimo-biotsko-pestra-travisca/>
5. <https://www.lifetograsslands.si/wp-content/uploads/2017/10/Program-delavnic-na-temo-suhih-travi%C5%A1%C4%8D-%E2%80%93-za-tretje-triletje-osnovnih-%C5%A1ol.pdf>
6. <https://www.slovenia.info/sl/zgodbe/10-priporocil-kako-se-obnasati-v-naravi>
7. <https://www.gozd-les.com/sites/gozd-les.com/files/zakon-o-ohranjanju-narave-npb7.pdf>
8. https://natura2000.gov.si/fileadmin/user_upload/knjiznica/publikacije/turizem_naravovartvenih.pdf
9. <https://www.naprostem.si/novica/pravilnega-obnasanja-v-gorah-moramo-nauciti-ze-nase-otroke-39123>
10. <http://www.dutovlje.net/varovanje-okolja-in-varnost.html>
11. <https://www.mojepohorje.si/o-pohorju/>
12. <https://maribor24.si/lokalno/slovenska-bistrica/vetrne-elektrarne-spadajo-na-degradirana-obmocja-ki-pa-jih-na-pohorju-ni/>
13. <https://www.rtv slo.si/lokalne-novice/stajerska/vetrnice-na-pohorju-ostale-brez-gradbenega-dovoljenja/703674>
14. <https://www.gov.si/novice/2024-05-22-dosezen-mejnik-v-ohranjanju-pohorja/>
15. <https://www.zrece.si/objava/595607>

16. <https://maribor24.si/lokalno/pohorje-je-dobilo-svojega-varuha-ustanovljen-regijski-park/>
17. <https://www.gov.si/novice/2024-05-22-dosezen-mejnik-v-ohranjanju-pohorja/>
18. <https://www.gov.si/novice/2024-04-30-ustanovljen-je-regijski-park-pohorje/>

Viri slik:

1. Slika 2: <https://www.ekodezela.si/eko-aktualno/to-odgovarja-ministrstvo-na-odprto-pismo-o-vetrnih-elektrarnah-na-pohorju/>
2. Slika 3: <https://www.zrece.si/objava/595607>
3. Ostale slike: Osebni arhiv.